

Öğretim ilke ve Yöntemleri

Editörler:

Prof. Dr. Semra GÜVEN

Prof. Dr. Mehmet Arif ÖZERBAŞ

8. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Semra GÜVEN - Prof. Dr. Mehmet Arif ÖZERBAŞ

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-318-271-9

DOI 10.14527/9786053182719

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2015, Ankara

8. Baskı: Aralık 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Günümüzde öğretmenlerin sahip oldukları bilgi ve beceri düzeyleri, niteliklerinin bir göstergesi olarak kabul görmektedir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin eğitim bilimlerine etkileri, özellikle öğretmenin değişen rolü ve öğretmen yetiştirme alanında bilginin hızla artması ile öğretimin etkililiğini, niteliğini yükseltme istemlerinin çoğalması daha kapsamlı öğretim tasarımı çalışmalarına duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Öğretim ilke ve yöntemleri isimli bu kitap, eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin; düşünme, düşüncelerini organize edebilme, karar verebilme, karşılaştıkları problemleri çözebilme, eleştirel ve yaratıcı düşünme ve uygulayabilme gibi yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmak için hazırlanmıştır.

Kitap öğretim ilke ve yöntemleriyle ilişkili ulusal ve uluslararası literatür incelenerek günlük bir ders konusunun planlama aşamasından sınıfta işlenişine kadar program ve öğretim tasarımı bir bütünlük içinde ele alınarak bilgilerin sunulduğu dokuz bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde öğretim ilke ve yöntemleriyle ilgili kuramsal temellere odaklanıp alanla ilgili temel kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde öğretim sürecinde öğrenci ve öğretmen davranış ve yeterlikleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde öğrenme ve öğretme stilleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde öğretimi planlama, öğretimin planlanmasında temel unsurlar ele alınarak plan örneklerine yer verilmiştir. Beşinci bölümde öğretim ilkeleri örneklendirilerek işlenmiştir. Altıncı bölümde öğretim ve öğrenme stratejileri ayrıntılı olarak verilmiştir. Yedinci bölüm öğretim yöntemlerinin tanımı, uygulama ilkeleri, örnek uygulamalar şeklinde oluşturulmuştur. Sekizinci bölümde öğretim teknikleri örneklendirilerek açıklanmıştır. Dokuzuncu ve son bölümde ise öğretim ve eğitim durumları ilişkisi doğrultusunda ders materyalleri, öğretim programları ve ders kitapları ilişkisi, öğretimde teknoloji kullanımı, öğretim ve internet ilişkisi bütün boyutlarıyla açıklanmıştır.

Bu eserle öğretmenlik mesleğiyle uğraşan öğretmenlere, öğretim tasarımcılarına ve varlığımızın nedeni olan öğretmen adayları başta olmak üzere tüm eğitimcilere yeni yüzyılın ihtiyaçlarına yönelik rehber olmak umulmaktadır. Eserin geliştirilme sürecinde büyük katkı sağlayan alanlarında uzman tüm değerli bölüm yazarlarına ayrı ayrı teşekkürlerimizi sunarız. Değerli okuyuculardan gelecek ve kitabın gelişmesinde bizlere ışık tutacak geribildirimler eseri daha da olgunlaştıracaktır.

Ankara- Mart 2020

Editörler

Prof. Dr. Semra GÜVEN

ORCID No: 0000-0002-6939-1578

Prof. Dr. Mehmet Arif ÖZERBAŞ

ORCID No: 0000-0002-1612-9349

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. BÖLÜM: Öğretimle İlgili Temel Kavramlar

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

ORCID No: 0000-0002-8522-258X

Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN

ORCID No: 0000-0002-3704-861X

Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

2. BÖLÜM: Öğretim Sürecinde Öğrenci ve Öğretmen

Prof. Dr. Semra GÜVEN

ORCID No: 0000-0002-6939-1578

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

3. BÖLÜM: Öğrenme ve Öğretim Stilleri

Doç. Dr. A. Selcen BİNGÖL

ORCID No: 0000-0002-6262-9037

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

4. BÖLÜM: Öğretimi Planlama

Doç. Dr. Subhan EKŞİOĞLU

ORCID No: 0000-0002-5471-627X

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

5. BÖLÜM: Öğretim İlkeleri

Doç. Dr. Kerim KARABACAK

ORCID No: 0000-0001-9043-9647

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

6. BÖLÜM: Öğrenme-Öğretme Modelleri ve Stratejileri

Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN

ORCID No: 0000-0002-4250-9898

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

7. BÖLÜM: Temel Öğretim Yöntemleri

Prof. Dr. Mehmet Arif ÖZERBAŞ

ORCID No: 0000-0002-1612-9349

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

8. BÖLÜM: Öğretim Teknikleri

Prof. Dr. Mehmet Arif ÖZERBAŞ

ORCID No: 0000-0002-1612-9349

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. A. Selcen BİNGÖL

ORCID No: 0000-0002-6262-9037

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

9. BÖLÜM: Öğretim ve Eğitim Durumları İlişkisi

Doç. Dr. Özden DEMİRKAN

ORCID No: 0000-0002-7201-6410

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarlar	v

1. BÖLÜM

ÖĞRETİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

GİRİŞ.....	2
Eğitim.....	2
Eğitim Süreci ve Türleri	3
Eğitimde Program Kavramı	12
Eğitim Programının Özellikleri.....	13
Eğitim Programının Unsurları	14
Öğretim Programı	15
Özet	24
Sözlük.....	25
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	27
KAYNAKÇA	29

2. BÖLÜM

ÖĞRETİM SÜRECİNDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN

GİRİŞ.....	35
Öğretim Sürecinde Öğrenci	35
Öğrencilerin Öğretmenler Tarafından Tanınması Gereken Özellikleri.....	35
Öğrencilerin Bireysel Farklılıkları.....	40
Öğretim Sürecinde Öğretmen	42
Öğretim Sürecinde Öğretmenin Rolü	42
Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	44
Etkili Öğretmen ve Özellikleri	48
Öğretim Sürecinde Öğrenciyi Öğrenmeye Motive Etme.....	49
Öğretim Sürecinde İletişim.....	51
İletişim Süreci ve Öğeleri.....	52
Sınıf İçi İletişimde Öğretmen-Öğrenci İlişkisi	55

Sınıfta Etkili İletişim Ortamı ve Öğrenme	56
Öğretmenin Sınıfta İletişimi Kolaylaştıran Tutum ve Davranışları.....	56
Öğretmenin Sınıfta İletişimi Engelleyici Tutum ve Davranışları.....	61
ÖZET	62
SÖZLÜK	64
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	65
KAYNAKÇA	67

3. BÖLÜM ÖĞRENME VE ÖĞRETİM STİLLERİ

GİRİŞ.....	70
Öğrenme	71
Öğrenme Stili	72
Öğrenme Stili Modelleri.....	74
Dunn ve Dunn Öğrenme Stili Modeli	75
Kolb Deneyimsel Öğrenme Modeli	80
Gregorg Öğrenme Stili Modeli	83
Honey ve Mumford Öğrenme Stili Modeli	86
Grasha-Reichmann Öğrenme Stili Modeli	89
Fleming ve Mill Öğrenme Stili Modeli (VARK).....	92
Birçok Öğrenme Stili Dâhilinde Öğretimi Düzenlemek İçin “Evet! Yapabilirim” Modeli	95
Öğrenme Stilleri Nasıl Belirlenir?	101
Öğretim Stilleri	103
Öğretmenlerin Öğretim Stilleri Etkileyen Faktörler	111
Öğretim Stilleri Nasıl Belirlenir?	113
Öğrenme ve Öğretim Stilleri Arasındaki İlişki.....	113
Öğretmen ve Öğrencilere Öneriler	115
ÖZET	117
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	118
KAYNAKÇA	120

4. BÖLÜM ÖĞRETİMİ PLANLAMA

GİRİŞ.....	124
Öğretimin Planlanmasında Temel Unsurlar	124
Öğretimin Planlanmasında Dikkate Alınması Gereken Öğeler	137
Öğretim Planları.....	141
Özet	151
SÖZLÜK	152
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	153
KAYNAKLAR.....	155
EK 1: Örnek Hedef ve Bilişsel, Psikomotor ve Duyuşsal Kazanımlar	156
EK 2: Yıllık Plan	157
EK 3: Ders Planı.....	158
EK 4: Gezi Planı	159
EK 5: Deney Planı.....	160

5. BÖLÜM ÖĞRETİM İLKELERİ

GİRİŞ.....	163
Öğretim İlkeleri	164
Hedefe Uygunluk.....	165
Öğrenciye (Çocuğa, Bireye) Görelilik.....	166
Aktivite (Etkin Katılım, İş, Yaparak Yaşayarak Öğrenme).....	171
Yaşama Yakınlık (Hayata Yakınlık, Hayatilik, Yaşamsallık).....	172
Somuttan Soyuta.....	172
Bilinenden Bilinmeyene	173
Yakından Uzağa	174
Basitten Karmaşığa/Kolaydan Zora	175
Tümden Gelim (Genelden Özele, Bütünden Parçaya)	175
Aktualite(Güncellik)	176
Tekrar (Uygulama Yapma)	177
Açıklık (Ayanilik)	178
Ekonomiklik (Tasarruf).....	179

Bütünlük	179
Sosyallik	180
Transfer (Bilginin Kullanılması).....	182
Teknoloji İlkesi	183
Değerlendirme İlkesi	184
ÖZET	185
SÖZLÜK	186
KAYNAKÇA	189

6. BÖLÜM

ÖĞRENME-ÖĞRETME MODELLERİ VE STRATEJİLERİ

GİRİŞ.....	192
Öğrenme-Öğretme Modelleri.....	195
Yapılandırmacılık	195
Çoklu Zekâ Kuramı.....	200
Proje Tabanlı Öğrenme.....	206
Etkin Öğrenme	210
İşbirliğine Dayalı Öğrenme	211
Yaşam Boyu Öğrenme.....	214
Yaratıcı Düşünme	218
Eleştirel Düşünme	220
Yansıtıcı Düşünme	223
Probleme Dayalı Öğrenme.....	225
Beyin Temelli Öğrenme.....	227
Tam Öğrenme	230
İnternet Temelli Öğrenme.....	231
Basamaklı Öğretim.....	232
Uzaktan Öğretim	232
Öğretim Stratejileri	233
Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi	234
Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	237
Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi	242
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	247
KAYNAKLAR.....	251

7. BÖLÜM TEMEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

GİRİŞ.....	260
Anlatım Yöntemi	263
Soru-Cevap Yöntemi	265
Tartışma Yöntemi	267
Problem Çözme Yöntemi	271
Gezi-Gözlem Yöntemi	275
Örnek Olay İncelemesi Yöntemi.....	276
Drama (Rol Oynama) Yöntemi	279
Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi.....	283
Gösterip Yaptırma Yöntemi.....	289
Programlı Öğretim Yöntemi	290
Proje Yöntemi.....	292
Bireysel Çalışma Yöntemi.....	295
Laboratuvar (Deney) Yöntemi.....	296
Bağlaşık Öğretim Yöntemi	297
ÖZET	299
KAYNAKÇA	302

8. BÖLÜM ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

GİRİŞ.....	308
ÖĞRETİM TEKNİKLERİ.....	308
Akrostiş.....	308
Akvaryum (İç Çember) Tekniği	310
Altı Şapkalı Düşünme Tekniği.....	311
Balık Kılıcı Tekniği.....	314
Benzetim (Benzetişim-Simulasyon) Tekniği	315
Beyin Fırtınası Tekniği.....	317
Buzkıran Tekniği	321
Eğitsel Oyunlar Etkinliği	322
Flipped (Tersine/Döndürülmüş) Sınıflar	322
İstasyon Tekniği (Öğrenme İstasyonları)	325
Kartopu Tekniği.....	327
Kavram Haritaları	329

Konuşan Resimler	332
Konuşma Halkaları	333
Metafor-Analoji	336
Mikro Öğretim.....	337
Phillips 66	340
Sıcak Sandalye Etkinliği.....	341
Sinektik	342
Tartışma Yönteminde Kullanılan Bazı Teknikler	345
V (Vee) Diyagramı	347
Workshop (Çalıştay)	348
ÖZET	349
KAYNAKÇA	352

9. BÖLÜM

ÖĞRETİM VE EĞİTİM DURUMLARI İLİŞKİSİ

Yazılı Ders Materyalleri	358
Ders Kitapları.....	358
Öğretmen Kılavuz Kitapları.....	361
Çalışma Kitapları	363
Çalışma Yaprakları	363
Örnek Çalışma Yaprakları.....	364
Kavram Haritaları.....	365
Örnek Kavram Haritası	367
Zihin Haritaları.....	368
Örnek Zihin Haritası	370
Bilgi Haritaları	370
Örnek Bilgi Haritası	371
Haritaların Tanımı ve Amacı	371
Öğretim Programları ve Ders Kitapları İlişkisi	372
Öğretimde Teknoloji Kullanımı	373
Öğretim ve İnternet İlişkisi	376
ÖZET	383
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	386
KAYNAKÇA	388

1. BÖLÜM

ÖĞRETİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

*İnsana hiçbir şey öğretemezsin; öğrenmeyi
ancak kendi içinde bulacağını öğretebilirsin.*
Galilei

BÖLÜMÜN TANITIMI: Bu bölüm öğretimle ilgili temel kavramları kapsamaktadır. Bu kavramlar; eğitim, eğitim sistemi, öğretim, öğrenme, öğretme, öğretmen, öğrenci, sınıf ortamı, sınıf yönetimi, eğitim programı ve türleri, program geliştirme, öğretim ilkeleri, öğretim ilkeleri, öğretim stratejisi, öğretim yöntemi, öğretim tekniğidir.

ÖĞRENME ÇIKTILARI

Bu bölümün sonunda,

1. Eğitim ve öğretimle ilgili temel kavramları açıklayabileceksiniz.
2. Eğitim ve öğretimle ilgili temel kavramlar arasındaki ilişkileri kavrayabileceksiniz.
3. Eğitim programı, öğretim programı ve ders programı kavramlarını açıklayabileceksiniz.
4. Program türlerini açıklayabileceksiniz.
5. Öğretim stratejisi, öğretim yöntemi ve öğretim tekniği kavramları arasındaki ilişkileri kavrayabileceksiniz.

GİRİŞ

Eğitim, birçok toplum tarafından günümüzde, insanlığın geleceğini kurtaracak en güçlü anahtar olarak görülmektedir. Burada da en büyük rolü geleceğin mimarları ve teminatları olarak görülen gençlerimizin üstlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Gençliğin iyi bir eğitim alarak yetişmesi, toplumsal gelişmeyi de olumlu anlamda etkileyecektir.

Toplumdaki bireylerin nitelikli bir şekilde eğitim alabilmeleri için nitelikli öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenlerin ise gerçekten mesleğini seven, motivasyonu yüksek, başarılı, okumayı seven, güncel gelişmeleri takip edebilen, alan bilgisi ve meslek bilgisinde yeterli olma gibi özelliklere sahip olmaları beklenmektedir. Toplumun isteklerinin yanında öğretmenlerinde toplumdan iyi bir statü, saygınlık ve yüksek maaş gibi beklentileri olmaktadır.

Eğitim

Eğitim bireyin kişiliğinin gelişmesine yardım eden, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar kazanmasına yarayan bir süreçtir (Kemertaş, 1999). Eğitim genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir (Demirel, 1994). Eğitim yoluyla bireylerin, amaçları, bilgileri, davranışları, tavırları ve ahlak ölçülerinin değiştiği ifade edilmektedir (Varış, 1991).

Eğitim bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri edindiği süreçler toplamı (Akpınar, 2012) olarak tanımlandığı gibi fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci (Sönmez, 2008) şeklinde de tanımlanabilir.

Eğitim, bireyin doğumundan ölümüne kadar süregelen bir süreçtir. Bu süreç bireylere çeşitli bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırır. Bu öğrenme süreci bireyin davranışlarında gözle görülür değişikliklere neden olur. Örneğin; okuma yazma bilmeyen bir çocuk, okuma yazma eğitiminden sonra kitap, dergi okuyabilir ve okuması gözlenebilir (Erden, 2008).

Eğitimle ilgili tanımlar incelendiğinde yapılan tanımlamaların ortak noktaları şöyle özetlenebilir:

- ❖ Eğitimin bir süreç olduğu,
- ❖ Bireyin davranışlarında istendik yönde değişimin amaçlandığı,
- ❖ Davranışlardaki değişimin kasıtlı olarak gerçekleştirildiği,
- ❖ Eğitim sürecinde bireyin kendi yaşantılarının esas olduğu,